

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Агрегатний стан (від латинських слів «приєдную», «зв'язую») це твердий, рідкий чи газоподібний стан, у якому може існувати одна і та ж речовина. Визначається за розміщенням, взаємодією та рухом частинок речовини.

Атмосфера — повітряна оболонка Землі, пов'язана з нею силою тяжіння; обертається разом із Землею як одне ціле.

Барометр (від грецьких слів «тиск» і «міряти») — прилад для вимірювання атмосферного тиску.

Біологія (від грецьких слів «життя» і «вчення») — комплекс наук про живу природу, про закони життя і розвиток живих організмів.

Височина — велика форма рельєфу, піднята частина рівнини, здебільшого розчленована ярами і балками. Височини мають висоту від 200 до 500 м над рівнем моря.

Відслонення — вихід на земну поверхню гірських порід.

Вісь Землі — уявна лінія, навколо якої відбувається добове обертання Землі.

Вітер — рух повітря в горизонтальному напрямку, зумовлений різницею атмосферного тиску над різними ділянками земної поверхні.

Гідросфера — водна оболонка Землі, до складу якої входять океани і моря, води суші, невидима водяна пара в атмосфері.

Гіпотеза (від грецького слова «припущення») — припущення, що висувається для пояснення якогось явища і потребує перевірки за допомогою досліду.

Гномон — стародавній астрономічний інструмент, що складається з вертикального стержня, встановленого на горизонтальній підставці. Спостереження за напрямком і довжиною тіні стержня допомагають визначити напрямок на південь — північ.

Гори — великі форми рельєфу, значно підняті над навколишніми рівнинами, мають круті схили, здебільшого густо порізані ущелинами і річковими долинами. Висота гір перевищує 1 000 м над рівнем моря.

Градус (від латинського слова «крок», «ступінь») — одиниця вимірювання температури; величина її залежить від шкали термометра; у стоградусній шкалі Цельсія градус дорівнює одній сотій частині відстані між температурою замерзання води (0 °C) і температурою її кипіння (100 °C).

Граніт — магматична гірська порода, яка утворюється при застиганні і кристалізації магми в надрах Землі.

Графіт — мінерал, проста речовина, що складається з атомів Карбону; використовується для виготовлення стержнів олівців, спеціальних мастил, електропровідників тощо.

День зимового сонцестояння (22 грудня) — доба, коли у Північній півкулі висота Сонця над горизонтом ополудні найменша. У цей день Північна півкуля одержує найменше за рік сонячного тепла і світла, а Південна півкуля — найбільше.

День літнього сонцестояння (22 червня) — доба, коли у Північній півкулі висота Сонця над горизонтом ополудні найбільша. У цей день Північна півкуля одержує найбільше за рік сонячного тепла і світла, а Південна — найменше.

Дистиляція (від латинського слова «стікання краплями») — перегонка, спосіб розділення рідких сумішей шляхом часткового випаровування і конденсації утвореної пари.

Дифузія (від латинського слова «розлиття») — самочинне перемішування речовин; проникнення частинок (атомів, молекул) однієї речовини у проміжки між частинками іншої речовини внаслідок їх хаотичного руху.

Доба — одиниця часу, що дорівнює 24 годинам; час, за який Земля робить повний оберт навколо своєї осі.

Дослідження — ретельний науковий розгляд чого-небудь з метою пізнання, з'ясування чогось, зокрема розгляд чогось у змінених умовах.

Екватор (від латинського слова «урівнювач») — уявне коло на поверхні земної кулі, рівновіддалене від обох полюсів Землі; поділяє земну кулю на дві півкулі — Північну і Південну.

Експеримент (від латинських слів «проба», «дослід») — метод пізнання, за допомогою якого в контрольованих і керованих умовах (найчастіше спеціально сконструйованих) одержують знання про взаємозв'язки між явищами (об'єктами) або виявляють нові властивості об'єктів і явищ.

Енергія (від грецьких слів «дія», «діяльність») — здатність тіла виконувати роботу.

Загальний закон природи — твердження, що відображає суттєві, повторювані, незалежні від людини зв'язки у природі, пояснює велику групу явищ, законів природи.

Заказник — ділянка земної поверхні, у межах якої охороняється один або кілька природних компонентів (рослини, тварини, водойми тощо). У заказниках дозволена господарська діяльність, яка не завдає шкоди природоохоронному об'єкту.

Закон природи — необхідний, стійкий, такий, що повторюється, зв'язок між явищами у природі; пояснює певні явища чи властивості об'єктів навколишнього світу.

Закономірність — відображає істотні, повторювані зв'язки в навколишньому світі, може охоплювати зміст кількох загальних законів природи.

Заломлення світла — зміна напрямку поширення світла, коли світло переходить із одного середовища в інше (наприклад, із води у повітря).

Заповідник — ділянка земної поверхні, виділена для збереження природних комплексів з усіма їх компонентами. У заповідниках забороняється будь-яка господарська діяльність.

Затемнення — явище, при якому небесне тіло не можна бачити (зовсім або частково), оскільки інше космічне тіло кидає на нього тінь або повністю затуляє від земного спостерігача.

Звук — хвилі, що поширюються в газах, рідинах і твердих тілах під впливом механічного коливання якогось тіла і сприймаються слухом людини і тварини.

Зоря — розжарене самосвітне газове тіло.

Іній — тонкий шар кристалів льоду, що утворюється на поверхні землі та предметах внаслідок швидкого переходу води із газоподібного у твердий стан при температурі, нижчій від 0 °С.

Інформація — нові відомості, сигнали про навколишній світ.

Інфразвук — звук, частота коливань якого нижча за частоту коливань звуків, що їх здатна сприйняти людина.

Клітина — найменша структурна одиниця живих систем, основа будови і життєдіяльності тварин, рослин, грибів. Клітини існують і як самостійні організми, і в складі багатоклітинних організмів.

Компонент природний — складова частина природи певної ділянки Землі (повітря, вода, гірські породи, ґрунт, живі організми).

Конвекція (від латинського слова «перенесення») — перенесення теплоти внаслідок підняття шарів повітря чи рідини під дією виштовхувальної сили.

Конденсація (від латинського слова «згущення», «ущільнення») — перехід речовини з газоподібного стану в рідкий.

Літосфера — верхня тверда оболонка Землі, яка складається з гірських порід, включає земну кору і верхню частину мантії,

Магма — розплавлена вогненно-рідка речовина, що утворюється у мантії; під час застигання магми утворюються різні магматичні гірські породи.

Магматичні породи — гірські породи, що утворились при застиганні і кристалізації магми.

Мантія Землі — оболонка Землі, розташована між земною корою і ядром, простягається приблизно до глибини 2 900 км.

Маса — невід’ємна характеристика всіх тіл у природі, яка проявляється при взаємодії тіл. Її можна виміряти за допомогою терезів.

Маятник — підвішене на нитці тверде тіло, що може вільно коливатися.

Метаморфічні породи (від грецького «перетворення») — гірські породи, що утворюються з осадових або магматичних порід під дією температури, тиску, хімічних реакцій.

Механічний рух — зміна положення одного тіла відносно іншого.

Мікроскоп (від грецьких слів «малий» і «дивлюся») — прилад для розглядання у збільшеному вигляді невеликих, непомітних неозброєним оком предметів.

Мінерали (від латинського слова «руда») — це однорідні тверді тіла, утворені з атомів одного елемента чи зі сполук, до складу яких входять різні атоми. Мінерали є складовими частинами гірських порід.

Моделювання — дослідження явищ, процесів, об'єктів за допомогою створення і вивчення їх моделей.

Молекула — найменша складова частинка речовини, що зберігає її властивості. Молекули складаються з атомів.

Низовина — велика форма рельєфу, знижена частина рівнини, здебільшого плоска. Розташована на висоті від 0 до 200 м над рівнем моря.

Орган (від грецького слова «знаряддя», «інструмент») — частина живого організму, що виконує одну або кілька функцій.

Організм — будь-яка жива істота; розрізняють рослинні і тваринні організми.

Осадові породи — породи, що формуються на дні морів, озер, рік унаслідок відкладання уламків гірських порід, солей, решток рослин і тварин. На суходолі вони виникають шляхом вивітрювання твердих порід, утворення їх уламків та подрібнення при перенесенні вітром і водами.

Періодичні зміни — зміни, що повторюються через однакові проміжки часу»

Пізнання — одержання нового знання про світ у результаті вивчення об'єктів.

Планета (від грецького слова «блукаюча») — масивні тіла Сонячної системи, що рухаються навколо Сонця і світять відбитим сонячним світлом; у давнину люди, спостерігаючи за небесними світилами, помітили, що деякі світила рухаються складними шляхами, немов блукають по небу.

Погода — фізичний стан нижнього шару атмосфери в певному місці й у певний момент часу.

Полюс Землі — точка перетину поверхні Землі з уявною віссю її обертання.

Природничо-наукова картина світу — система знань про природу, яка утворюється внаслідок пояснення явищ, властивостей об'єктів за допомогою загальних закономірностей; цілісні знання про явища, об'єкти довкілля.

Прогноз погоди — передбачення, припущення про майбутній стан погоди, складене на основі даних метеорологічних спостережень; розрізняють

короткотермінові (від кількох годин до 1—2 діб) і довготермінові прогнози погоди.

Процес — послідовна зміна явищ.

Реакція хімічна — взаємодія між двома і більше речовинами, внаслідок якої утворюється нова речовина.

Рельєф (від латинського слова «піднімаю») — усі форми земної поверхні, тобто сукупність нерівностей суходолу, дна океанів і морів. Утворюється в результаті дії на земну поверхню . внутрішніх і зовнішніх процесів.

Речовина — все те, з чого складаються тіла. Речовина не має форми, об'єму, маси, характеризується густиною, кольором тощо, знаходиться у певному агрегатному стані.

Рівнина — велика форма рельєфу з порівняно незначним перепадом висот.

Самочинний процес — такий, що протікає без втручання людини, сам по собі.

Середовище життя — простір, у якому існують умови для життя організмів; з середовищем життя організм пов'язаний обміном речовин, енергії, інформації.

Сила — фізична величина, що є мірою взаємодії тіл.

Система (від грецького слова «поєднання», «утворення») — множина закономірно пов'язаних один з одним елементів, що становить цілісне утворення, єдність.

Смог — суміш диму, туману і пилу.

Спектр — сукупність кольорів, що одержується при проходженні пучка білого світла через тригранну призму.

Спостерігати — дивитися, помічати що-небудь, звертати увагу на якесь явище, властивості об'єкта з метою одержання знань про них.

Температура (від латинського слова «стан») — величина, що вказує на ступінь нагрятості тіла.

Теплопровідність — це передача теплоти від більш нагрітої до менш нагрітої частини тіла.

Тіло — предмет (речовина), обмежений у просторі.

Ультразвук — звук, частота коливань якого вища за частоту коливань звуків, що сприймає людина.

Фільтрація — проціджування, просочування рідин і газів через пористу перегородку.

Хаотичний — невпорядкований, безладний.

Хімічний елемент — сукупність атомів певного виду.

Частота — кількість коливань, що їх тіло здійснює за секунду.

Шкала (від латинського слова «драбина») — лінійка з поділками в різних вимірювальних приладах.

Явища природи — зміни, що відбуваються у природі.